

Sosiaali- ja terveysalan opettajien kollegiaalisuus ammatillisessa oppilaitoksessa ja ammattikorkeakoulussa

MIRO KOSKENRANTA

TtM, sh

Seinäjoen veripalvelutoimisto

HELI-MARIA KUIVILA

TtM, yliopisto-opettaja

Oulun yliopisto
Hoitotieteen ja terveyshallintotieteen
tutkimusyksikkö

MERJA MERILÄINEN

TtT, sh, sairaalaylihoitaja

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Medical Research Center Oulu

NIKO BORÉN

TtK

Hoitotieteen ja terveyshallintotieteen
tutkimusyksikkö
Oulun yliopisto

MARIA KÄÄRIÄINEN

TtT, professori, asiantuntija

Oulun yliopisto
Hoitotieteen ja terveyshallintotieteen
tutkimusyksikkö
Oulun yliopistollinen sairaala
Medical Research Center Oulu

MERJA MÄNNISTÖ

TtT, lehtori

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitoalat

KRISTINA MIKKONEN

TtT, tutkijatohtori

Oulun yliopisto
Hoitotieteen ja terveyshallintotieteen
tutkimusyksikkö

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla sosiaali- ja terveysalan opettajien kokemuksia keskinäisestä kollegiaalisuudesta. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla kevään 2018 aikana sosiaali- ja terveysalan opettajilta (n=22), jotka työskentelivät ammatillisessa oppilaitoksessa ja ammattikorkeakouluissa Pohjois-Suomessa. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tulosten perusteella sosiaali- ja terveysalan opettajien kollegiaalisuus koostui yhteisestä asiantuntijuudesta ja opettajien yhtenäisestä työ- kulttuurista. Yhteinen asiantuntijuus sisältää sekä oman asiantuntijuuden jakamisen, että kollegan asiantuntijuuden hyödyntämisen. Yhtenäiseen työ- kulttuuriin kuuluu opettajien ammattietiikka, keskinäinen kommunikaatio ja yhteisöllisyys.

Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää terveystieteiden opettajien täydennys- ja

ABSTRACT

Collegiality between teachers of social- and healthcare in vocational college and universities of applied sciences

Miro Koskenranta, MHSc, RN

Heli-Maria Kuivila, MHSc

Merja Meriläinen, PhD

Niko Borén, BHSc

Maria Kääriäinen, PhD, Professor

Merja Männistö, PhD

Kristina Mikkonen, PhD,

Post-doctoral researcher

The purpose of this study was to describe how teachers of social- and healthcare experienced their mutual collegiality. Data was gathered during spring 2018 from 22 teachers working in a vocational college and universities of applied sciences of social- and healthcare. The participants were interviewed in focus groups and inductive content analysis was used in analyzing of the data.

The results suggest that collegiality among teachers of social- and healthcare consisted of two main categories. First category is mutual exper-

Saapunut 26.06.2019

Hyväksytty julkaistavaksi 31.07.2019

opettajankoulutuksessa sekä heidän kollegiaalisuutensa ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Tutkimus tuo tietoa siitä, miten muun muassa epä-tietoisia kollegoita tiedottamalla asioista, kohtaamalla toisen kasvokkain ja yhteisellä toiminnalla voidaan ylläpitää ja kehittää opettajien keskinäistä kollegiaalisuutta sosiaali- ja terveysalalla.

Asiasanat: Ammattikorkeakoulu, ammattioppilaitos, kollegiaalisuus, opettajat, terveysala

tise that consists of both sharing teacher's own expertise and utilizing that of a colleague. The second category is teachers' united working culture consisting of professional ethics, mutual communication and communality.

The findings of this study can be utilized in social- and healthcare teachers' continuing education and teacher basic education as well as in maintaining and developing their collegiality in general. The study provides information on how to maintain and develop teacher-collegiality in the social and health field, for example through informing colleagues, face-to-face meetings and joint action.

Keywords: Collegiality, education, healthcare, social care, teachers

Mitä tutkimusaiheesta jo tiedetään?

- Sosiaali- ja terveysalan opettajien kollegiaalisuutta käsittelevää tutkimusta on niukasti.
- Kollegiaalisuus saattaa vaikuttaa opettajiin, oppilaisiin sekä kouluun organisaationa positiivisesti siten, että opettajien ammatillinen kehittyminen lisääntyy, opiskelijat saavuttavat parempia tuloksia sekä koulut kehittyvät organisaatioina paremmiksi.

Mitä uutta tietoa artikkeli tuo?

- Sosiaali- ja terveysalan opettajat kuvasivat kollegiaalisuuden koostuvan yhteisestä asiantuntijuudesta ja yhtenäisestä työkuultuurista.
- Tutkimuksen tulokset antavat uutta, laajempaa näkökulmaa opettajien kollegiaalisuuden käsitteeseen sosiaali- ja terveysalalla, sillä opettajat kokivat kollegiaalisuuden olevan muun muassa asiantuntijuuden jakamista materiaalien ja tiedon muodossa sekä kollegoiden työn havainnointia.

Mikä merkitys tutkimuksella on hoitotyölle, hoitotyön koulutukselle ja johtamiselle?

- Tietoa voidaan hyödyntää terveystieteiden opettajankoulutuksessa sekä täydennyskoulutuksessa.
- Tutkimus tuo tietoa siitä, miten muun muassa epä-tietoisia kollegoita tiedottamalla asioista, kohtaamalla toisen kasvokkain ja yhteisellä toiminnalla voidaan ylläpitää ja kehittää opettajien keskinäistä kollegiaalisuutta sosiaali- ja terveysalalla.

Tutkimuksen lähtökohdat

Kollegiaalinen toimintatapa on prosessi, johon osallistuvat kaikki yhteisön jäsenet. Olennaista on, että kaikilla jäsenillä on oikeus tulla kuulluksi heitä itseään koskevissa asioissa. Avoimuus on myös tärkeä tekijä kollegiaalisuudessa, tarkoittaen, että kaikki yhteisön jäsenet voivat osallistua kollegiaaliin prosesseihin. Ratkaisevin periaate

on argumentaation logiikka ja se, että argumentin voi esittää kuka tahansa yhteisön jäsen. (Välimaa 2017.)

Kollegiaalinen työyhteisö luo yhteistyölle ihanteellisen ilmapiirin, joka lisää opettajien innostusta ja tarjoaa heille jatkuvaa tukea ammatilliseen kehittymiseen (Shah 2012, Ning ym. 2015). Kollegiaalisuus on opettajien keskinäistä kunnioitusta, luottamusta, positiivisuutta ja toisesta huolehti-

mista sekä avoimuutta ja kollegan tukemista. Kollegiaalisuus tuo aloittelevat ja kokeneet opettajat yhteen ja näin opettajat myös oppivat toisiltaan (Shah 2012). Kollegiaalisessa työyhteisössä keskeistä on yhteistyö, vastavuoroinen vuoropuhelu ja yhteisöllinen työyhteisö (Ning ym. 2015).

Terveystieteiden opettajankoulutus antaa pätevyyden toimia opettajana sosiaali- ja terveysalalla toisen asteen sosiaali- ja terveysalan peruskoulutuksessa (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2017/1150) sekä ammattikorkeakoulussa (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 2014/1129). Pätevyyden voi saada myös suorittamalla pedagogiset opinnot, 60 opintopistettä ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Tämän lisäksi tarvitaan kolmen tai viiden vuoden työkokemus sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkintoa vastaavalta alalta (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2017/1150, Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 2014/1129).

Sosiaali- ja terveysalan opettajilta vaaditaan hyvin laajaa osaamista. Tämä osaaminen liittyy muun muassa näyttöön perustuvaan toimintaan, eettisyyteen, pedagogiikkaan, arviointiin, teknologiaan, tiedonhakuun, tutkimukseen ja kliinisiin taitoihin (Mikkonen ym. 2018) sekä kommunikaatioon, yhteistyöhön ja kumppanuuteen. (WHO 2016.) Yhteistyö on olennainen osa kollegiaalisuutta ja ominaista sille on hyvä keskusteluyhteys. (Savonmäki 2007.)

Oppilaitoksissa on perinteisesti korostunut luokkahuonekeskeisyys, joka on ilmentynyt opettajien arjessa siten, että keskinäinen yhteistyö opettajien kesken ei ole ollut yleinen käytäntö. Opettajia kehoitetaan siirtymään enemmän kohti keskinäistä yhteistyötä. (Shah 2012). Tämä ilmenee muun muassa pari- ja tiimiopettajuutena, jotka ovat nousseet viime vuosikymmenen aikana yksilöopetuksen rinnalle (Kakkonen 2016). Yhteistyö korostuu tiimiopettajuudessa, jossa opettajat suunnittelevat, opettavat ja

arvioivat yhdessä opiskelijoita (Hellier & Davidson 2018). Opettajien eristäytyneisyys vähenee, kun opettajat arvioivat opiskelijoiden töitä (Graham 2007, Koch 2014).

Keskinäisessä yhteistyössä opettajat jakavat tietoa ja kokemuksia, mikä voi edistää oppimista. Tämä johtaa opiskelijoiden parempiin suoriutuksiin ja täten myös oppilaitoksen parempaan menestymiseen näiden keskinäisessä vertailussa. (Goddard ym. 2011.) Näin kollegiaalisuus auttaa kouluja kehittymään ja oppilaita saamaan parempia arvosanoja. (Shah 2012).

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuleviin haasteisiin vastaamiseen tarvitaan yhteistyötä ja kumppanuutta. Ongelmien ratkaisemisessa ammatilliset ovat entistä enemmän riippuvaisia toisistaan. (Markkanen & Puro 2011, Isoherranen 2012.) Opettajat ovat tärkeässä roolissa kouluttaen tulevia ammattilaisia, jotka valmistuttuaan siirtyvät työelämään, jossa korostuu moniammatillisuus (Eriksson ym. 2015). Tästä syystä on tärkeää tutkia sosiaali- ja terveysalan opettajien omia kokemuksia kollegiaalisuudesta.

Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla sosiaali- ja terveysalan opettajien kokemuksia keskinäisestä kollegiaalisuudesta. Tavoitteena on tuottaa sosiaali- ja terveysalan opettajien keskinäiseen yhteistyöhön, kommunikaatioon ja asiantuntijuuteen liittyen uutta tietoa, jota voidaan hyödyntää terveystieteiden opettajan koulutuksessa sekä sosiaali- ja terveysalan opettajien kollegiaalisuuden ja työyhteisöjen kehittämisessä.

Tutkimustehtävänä on: Millaiseksi sosiaali- ja terveysalan opettajat kokevat keskinäinen kollegiaalisuuden?

Tutkimusaineisto- ja menetelmät

Tutkimusaineisto kerättiin neljän ammatikorkeakoulun sekä yhden ammatillisen oppilaitoksen sosiaali- ja terveysalan opettajilta Pohjois-Suomessa teemahaastatteluna helmi-toukokuussa 2018. Haastatteluja toteutettiin kahdeksassa ryhmässä ja haastateltavat valittiin harkinnanvaraisesti. He saivat tiedon tutkimuksesta etukäteen ja osallistuminen oli vapaaehtoista. Tutkimusaineisto koostui sosiaali- ja terveysalan opettajista (n=22), joista kolme työskenteli ammatillisessa oppilaitoksessa ja 19 ammatikorkeakoulussa. Haastateltavat olivat 39–66 vuotiaita (ka 52,7v.) ja työkokemusta heillä oli sosiaali- ja terveysalan opettajan työstä 2–38 vuotta (ka 17,1v.). Heistä 13 toimi lehtorina, viisi tuntiopettajana, kolme yliopettajana ja yksi koulutuspäällikkönä. Haastattelut toteutettiin haastateltavien työajalla ja ne olivat kestoltaan 53–100 min (ka 67,5 min.).

Teemahaastattelun teemat (opettajan osaaminen, opettajien täydennyskoulutus sekä digitaalinen teknologia, resurssit ja osaaminen) kehitettiin kahdessa asiantuntijaryhmässä, jotka koostuivat terveystieteiden alan professoreista, lehtoreista, tutkijoista ja johtajista. Kollegiaalisuutta käsittelevät kysymykset sisällytettiin haastatteluisa opettajan osaamisen –teeman alle ja ne raportoidaan ainoastaan tässä tutkimuksessa. Haastateltavat tutustuivat teemoihin etukäteen ja haastattelutilanteessa he saivat haastattelurungon itselleen. Haastattelut nauhoitettiin ja tallennettiin. Litterointi tapahtui kahta haastattelua lukuun ottamatta ulkopuolisen toimesta.

Aineisto analysoitiin induktiivisella sisälönanalyysillä, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli saada kuvailevaa tietoa sosiaali- ja terveysalan opettajien kokemuksista liittyen heidän kollegiaalisuuteensa (Kyngäs ym. 2011). Aluksi aineisto luettiin läpi useaan kertaan yleiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen aineistosta poimittiin alkuperäisilmaisuja, jotka vastasivat tutkimustehtävää.

Alkuperäisilmaisuudet pelkistettiin ja koodattiin (n=115), jotta tutkijalla oli mahdollisuus palata tarkistamaan analyysin aikana, että oli ymmärtänyt haastateltavan tarkoituksen oikein. Sisällöltään samaa tarkoittavista pelkistetyistä ilmaisuista muodostettiin alaluokat (n=21). Syntyneistä alaluokista analyysiä jatkettiin muodostamalla yläluokat (n=5). Lopuksi yläluokista muodostettiin kaksi yhdistävää luokkaa. (Tuomi & Sarajarvi 2018.)

Tulokset

Sosiaali- ja terveysalan opettajien kokemukset keskinäisestä kollegiaalisuudesta

Sosiaali- ja terveysalan opettajien kollegiaalisuutta kuvasivat yhteinen asiantuntijuus sekä sosiaali- ja terveysalan opettajien yhtenäinen työkuultuuri. Yhteinen asiantuntijuus piti sisällään opettajien oman asiantuntijuuden jakamisen ja kollegan asiantuntijuuden hyödyntämisen. Yhtenäinen työkuultuuri koostui opettajien ammattietiikasta, keskinäisestä kommunikaatiosta ja yhteisöllisyydestä. (Taulukko 1).

Yhteinen asiantuntijuus

Yhteinen asiantuntijuus sisälsi opettajien oman asiantuntijuuden jakamisen ja kollegan asiantuntijuuden hyödyntämisen. **Opettajien oman asiantuntijuuden jakaminen** ilmeni materiaalien, tiedon, osaamisen ja hyvien käytäntöjen jakamisena. Opettajat eivät piilotele materiaalejaan, vaan jakavat niitä kollegoilleen kysyttäessä sekä myös kysymättä. Tilanteissa, joissa kurssin vastuu siirtyy opettajalta toiselle, edellisen kurssin vetäjä antaa omat materiaalsuuden opettajan käyttöön. Opettajat kokivat, että materiaalien jakaminen muille ei ole heiltä itseltään pois. Keskinäisessä yhteistyössä opettajat jakavat keskenään erilaista tietoa, osaamista ja hyviä käytäntöjä.

Taulukko 1. Kollegiaalisuus sosiaali- ja terveystieteen opettajien kokemana

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
Materiaalien jakaminen Tiedon jakaminen Osaamisen ja hyvien käytäntöjen jakaminen	Opettajien oman asiantuntijuuden jakaminen	Yhteinen asiantuntijuus
Kollegoiden keskinäinen konsultointi Kollegan osaamisen hyödyntäminen Yhteistyö opetukseen liittyen Kollegoiden ja opiskelijoiden arviointi	Kollegan asiantuntijuuden hyödyntäminen	
Luottamuksellisuus Kollegan arvostaminen Kollegan auttaminen Kollegan tukeminen	Opettajien ammattietiikka	Sosiaali- ja terveystieteen opettajien yhtenäinen työkuultuuri
Ideat huomioon ottava keskustelu Asiallisuus keskusteluissa Keskustelun monipuolisuus Ammatillinen keskustelu	Opettajien keskinäinen kommunikaatio	
Kollegan puolustaminen Sosiaaliset suhteet Yhtenäinen ammattikunta Yhteistyön ilmapiiri Työskentelytaidot Yhteistyö opetuksen ulkopuolella	Opettajien yhteisöllisyys	

Keksittyään jonkin hyvän toimintatavan, opettaja jakaa sen myös kollegoilleen.

”Kyl meillä on paljon sitä, että jos joku vaan hoksaa kysyä, ni ei me piilotella materiaaleja.” (H 1)

”Jaetaan materiaalia, kun sehän ei oo itseltä pois.” (H 20)

Kollegan asiantuntijuuden hyödyntäminen ilmeni kollegoiden keskinäisestä konsultoinnista, kollegan osaamisen hyödyntämisestä, yhteistyönä opetuksessa sekä kollegoiden ja opiskelijoiden arvioinnista. Opettajat konsultoivat toisiaan epäselvissä asioissa, esimerkiksi kollegan osaamisen ollessa omaa osaamista vahvempaa. Konsulttoimalla opettajat kertoivat antavansa arvon kollegan osaamiselle ja asiantuntijuudelle. Konsultoinnin kerrottiin olevan avointa ja vuorovaikutuksellista.

”Niin jos semmoselta alalta, mikä ei oo omaa, niin kyllä mä koen, että on tosi tärkeitä sitten konsultoida sellasta, joka osaa ja tietää...” (H 9)

Opettajilla täytyy olla uskallusta hyödyntää kollegan osaamista. Itselle epävarmoissa tilanteissa täytyy rohkeasti hyödyntää henkilöä, jolla on riittävä asiantuntijuus. Opettajat myös ohjaavat opiskelijat henkilön luo, jolla on paras asiantuntijuus vastata heidän kysymyksiinsä. Toimintatapa hyödyttää opiskelijoita ja opettaja saa asiantuntijuudelleen kollegan arvostuksen.

Yhteistyö opetuksessa sisältää opetusmateriaalien tuottamisen kollegan kanssa. Opettajat kuvasivat pitkän yhteistyön kehittyvän ajan saatossa yhteiseksi toiminnaksi. Opettajan kokiessa omassa substanssiosaamisessa tarvittavan vahvaa yhteistyötä, se heijastuu myös hänen työhönsä. Opetuksessa yhteistyö kuvattiin parityöskentelynä, jota voidaan toteuttaa yhteisopettajuutena tai pariohjauk-

senä. Yhteisopettajuudessa opettajat sopivat työn jakamisesta ja he sallivat sen, että toinen voi toteuttaa annettuja ohjeita eri tavalla. Yhteistyötä voidaan tehdä tiiminä, jolloin työskennellään tietyn asian parissa yhteisesti. Kollegiaalisuutta kuvattiin myös olevan se, että voidaan yllättää työpari tekemällä hänen työt toisen tietämättä. Opettajakollegan toiminnan mennessä väärille raiteille se korjataan huomaamattomasti ja fiksusti, jotta vältetään kiusallisilta tilanteilta.

Kollegoiden ja opiskelijoiden arvioinnissa korostui keskustelu. Opettajat pohtivat keskenään arvosanoja ja arviointikriteereitä. Opiskelijoiden lisäksi arvioidaan myös opettajaparin työn onnistumista ja annetaan palautetta siitä.

”Että kun katotaan kriteereitä, et onko tämä sinun mielestä kolmonen tai nelonen, kun minusta tämä on semmonen, että tässä on myös näitä.” (H 10)

”... kyllähän se on myös toistemme arviointiakin välillä, miten meillä meni ja tämmöstä.” (H 2)

Sosiaali- ja terveysalan opettajien yhtenäinen työkuulttuuri

Yhtenäinen työkuulttuuri sisälsi opettajien ammattietiikan, opettajien keskinäisen kommunikaation ja opettajien yhteisöllisyyden. **Opettajien ammattietiikka** kuvattiin luottamuksellisuutena, kollegan arvostamisena, auttamisena ja tukemisena. Luottamuksellisuus ja luottamussuhteet ovat sosiaali- ja terveysalan opettajien työn keskiössä. Opettajat kokivat luottamusta omiin kollegoihinsa. Luottamuksen ollessa kunnossa työn tekeminen onnistuu ja opettajien jaksaminen työssä paranee.

”Ja sitä kokee semmosta luottamusta aina niinku näihin työkavereihin.” (H 22)

”... ja me luotetaan toisiimme.” (H 20)

Arvostava ilmapiiri ilmeni sosiaali- ja terveysalan opettajien työssä kollegoiden pätevyyden, asiantuntijuuden ja omalla persoonalla työskentelemisen arvostamisena. Kollegan asiantuntijuutta ei lytätä, eikä astuta toisten nimetyille alueille. Kollegiaalisesti toimiessaan opettaja arvostaa myös kollegoidensa pedagogista vapautta ja antaa heidän toteuttaa opetuksensa omalla tavallaan.

”... kyllä musta kollegiaalisuutta on myöski semmonen, että se toisen työn arvostaminen...” (H 15)

”... arvostetaan toisen osaamista.” (H 16)

Sosiaali- ja terveysalan opettajat auttavat kollegoitaan vahvuksiensa mukaan. Esimerkiksi perehdytysvaiheessa uutta työntekijää autetaan työhön liittyvissä asioissa.

”Joku on vaikka, sanotaanko, vaikka joku englanninkielen taito on tosi hyvä, toisella voi olla tietotekninen taito, niin silloinhan me autetaan niissä asioissa toisiamme sitten, että mitkä on jonkun opettajan vahvuudet, niin se sitten auttaa toisia siinä.” (H 7)

Kollegan tukeminen koettiin tärkeäksi. Tukea annetaan kaikissa työhön liittyvissä tilanteissa, oli kyseessä opiskelijoilta saatu negatiivinen palaute tai muutoin vaikea ja haastava ajanjakso työssä. Erityisesti vastavalmistuneet opettajat olivat tyytyväisiä kokeneiden kollegoiden tukeen, mikä auttoi heitä työuran alussa. Vastavalmistuneet opettajat tukivat myös toisiaan.

”Ja sillon, kun tulee, sanoisko lokaa niskaan opiskelijoilta, niin kyllä sillon se kollegan tuki on ensiarvosen tärkeä.” (H 10)

”Mehän keskenään tuemme toisiamme. Me uudet, meillä on kaubean hyvä subde keskinäinen subde. Pystytään tukemaan toinen toisiamme ja ollaan samalla viivalla...” (H 15)

Opettajien keskinäinen kommunikaatio muodostui ideat huomioon ottavasta keskustelusta, keskustelun asiallisuudesta, keskustelun monipuolisuudesta ja ammatillisesta keskustelusta. Ideat huomioivassa keskustelussa sosiaali- ja terveystieteen opettajat toivat esille omia ideoita ja kokemuksia. Näistä keskusteltiin yhdessä ja keskustelun ilmapiiri salli omien ideoiden rohkeaa mukana tuomista.

”... semmosta dialogisuutta, sillä lailla, että siinä dialogissa pystytään jakamaan omia kokemuksia ja omia ideoita...” (H 16)

Keskustelun asiallisuudessa oli tärkeää kollegiaalisuuden näkökulmasta keskustelu kasvotusten. Keskustelut olivat muodollisempia opettajien välillä, joiden kanssa oltiin vähemmän tekemisissä. Keskustellessa toista kuunnellaan ja mielipiteet huomioidaan. Keskustelun monipuolisuudessa korostui keskustelu omista tunteista ja työn ulkopuolisista asioista sekä ymmärrys kollegan elämästä. Opettajien keskinäinen kanssakäyminen oli avointa ja antoi mahdollisuuden keskustella ongelmista sekä hyvistä asioista.

”Pystytään puhumaan muistakin asioista ja se on hoitotyöstä hirveen tuttua...” (H 14)

Ammatillisessa keskustelussa kuvattiin opettajien jatkuvaa keskinäistä vuoropuhelua ja asioiden suoraan esille ottamista. Opettajat toteuttivat ratkaisukeskeistä keskustelua, jossa asioita analysoitiin muodostaen ymmärrys aiheesta. Tässä yhteydessä toisen ymmärtäminen korostui. Vaikka keskusteluissa menään suoraan asiaan, oli kollegan arvostus muistettava. Kollegan ollessa epä tietoinen, asioista perillä oleva jakaa tiedon hänelle.

”Niitä ja ku sä kysyt siitä vuorovaikutuksesta, ni tavallaa me helpommin menää nopeammin suomalaiseseen tapaan suoraan asiaan...” (H 1)

”Mistä vaan niinku pubutaankaan, niin se helposti menee... ratkaisukeskeiseen viisaaseen keskusteluun, jossa on semmonen humaaniisuus on niinku läsnä” (H 21)

Opettajien yhteisöllisyys muodostui kollegan puolustamisesta, sosiaalisista suhteista, yhtenäisestä ammattikunnasta, yhteistyön ilmapiiristä, työskentelytaidoista sekä yhteistyöstä opetuksen ulkopuolella. Kollegan puolustaminen tapahtuu erilaisissa konfliktitilanteissa, joita voi ilmaantua esimerkiksi opiskelijoiden kanssa. Tärkeäksi koettiin tukea kollegan sanomisia, pedagogisia ratkaisuja ja muita tehtyjä päätöksiä.

”... puolustetaan toinen toisiamme esimerkiksi, jos tulee jokin konfliktitilanne.” (H 12)

”Puolustetaan tavallaan hänen sanoja ja semmosia pedagogisia päätöksiä tai muita päätöksiä...” (H 12)

Sosiaaliset suhteet muodostuivat kasvotusten kohtaamisesta ja yhteisöllisyyden rakentamisesta. Opettajat pitivät työssään yhteyttä toisiinsa puhelimen ja sähköpostin välityksellä, joten kasvotusten kohtaaminen koettiin tärkeäksi. Sosiaalisten suhteiden vahvistajana toimi opettajien yhdistystoiminta ja yhteiset tapaamiset, joissa voidaan järjestää yhteistä toimintaa. Lisäksi keskinäinen ystävyys koettiin tärkeäksi.

”Semmonenkin varmaan kasvokkainen kohtaaminen ja siinä mielessä yhteisöllisyyden tai kollegiaalisuuden rakentaminen” (H 10)

”Meil oli aikoinaan yhdistys, joka teki matkoja ja vaikka mitä. Nythän sekin purkautui. Et se vaikuttaa varmaan kans siihen.” (H 9)

Yhtenäinen ammattikunta sisälsi samassa ”veneessä” olemista, samalla puolella ole-

mista ja yhtä pitämistä kollegoidensa kanssa. Tärkeäksi asiaksi kuvattiin oman puolen pitäminen, joka tarkoitti huolehtimista omista oikeuksista opettajana. Merkitystä oli sillä, miten sosiaali- ja terveysalan opettajat näyttäytyvät ulospäin ja edistävät oppilaitoksen tavoitteita. Ketään ei jätetä yksin mahdollisten ongelmien kanssa, vaan aina on joku, joka tietää ongelmatilanteesta edes jonkin verran. Kaikki tulevat työyhteisössä kuuluksi ja ymmärtävät toisiaan.

Yhteistyön ilmapiiri muodostui työskentelyn mukavuudesta, yhteistyön sisältämistä huumorista ja joustavuudesta. Joustavuus näkyy mahdollisten työsuunnitelmaan tulevien muutosten hyväksymisenä. Opettajat ovat myös valmiita ottamaan vastaan haasteita, kuten opetuksen pitäminen aiheesta, joka ei vastaa omaa substanssiosaamista.

Työskentelytaidot koostuvat hyvistä yhteistyö- ja alaistaidoista, jotka hyödyttävät työyhteisöä. Sosiaali- ja terveysalan opettajien tulisi olla hyviä työntekijöitä ja kollegiaalisia esimiestään sekä työyhteisöään kohtaan. Opetuksen ulkopuolella tapahtuva yhteistyö oli sitä, että kollegaa muistutetaan asioista tarpeen niin vaatiessa. Opetuksen ulkopuolista yhteistyötä tehdään oman tiimin sisällä, mutta myös yli nimettyjen tiimirajojen.

Pohdinta

Tulosten tarkastelu

Tutkimus tuo uutta tietoa kollegiaalisuudesta sosiaali- ja terveysalan opettajien keskuudessa, minkä kuvattiin olevan yhteistä asiantuntijuutta sekä yhtenäistä työkuultuuria. Opettajat jakavat omaa asiantuntijuuttaan esimerkiksi tiedon ja materiaalien muodossa. Tiedon ja materiaalien jakaminen ei ole uutta opetustyössä, mutta tutkimusten mukaan siinä on puutteita opettajien keskuudessa (Santosh & Panda 2016). Poikkeuksellisenä voidaan pitää, että sosiaali- ja terveysalan opettajat vapaaehtoisesti jakavat hyvin omaa asiantuntijuuttaan toisilleen.

Työssään opettajat konsultoivat kollegoitaan. Näin toimiessaan opettajat antavat arvostusta kollegan osaamiselle ja asiantuntijuudelle. Konsultoinnin todetaan olevan osa kollegiaalisuutta (Lasseter 2013) ja ammatillista kehittymistä (Koch 2014).

Opettajilla on hyvin monipuolista yhteistyötä. Yhteistyö antaa opettajille luottamusta omiin ammatillisiin taitoihin sekä mahdollisuuden hyödyntää ideoita ja kokemuksia (Burton 2015). Yhteistyötä on myös kollegoiden onnistumisen arviointi opetuksessa sekä keskinäinen keskustelu opiskelijoiden arvioinneista. Koch (2014) esittää, että kollegan havainnointi vähentää opettajien eristäytyneisyyttä. Positiivisista hyödyistä huolimatta tätä havainnointia ja siitä keskustelua tapahtuneen jälkeen käydään harvoin (Vangrieken ym. 2015). Poikkeuksellista onkin, että sosiaali- ja terveysalan opettajat toteuttivat havainnointia ja antoivat palautetta toisilleen.

Opetuksessa hyödynnettiin yhteisopettajuutta ja pariohjausta. Yhteisopettajuutta toteuttaessaan opettajilla on oltava hyvä keskinäinen suhde, jolloin heillä on mahdollisuus kehittää omaa ammatillista osaamista (Gladman 2015). Parityöskentelyssä kollegiaalisuutta on kollegan osaamisen täydentäminen, auttaminen ja ohjaaminen. Opettajat toimivat kollegaa tukien myös kiusallisten tilanteiden välttämiseksi. Tämä onkin ainutlaatuista ja uutta tietoa kollegiaalisuuden näkökulmasta.

Opettajat kuvasivat luottavansa kollegaan sekä tukevan, auttavan ja arvostavan toisiaan. Kollegiaalisen tuen on todettu lisäävän terveysalan opettajien työhön sitoutumista (Tourangeau ym. 2014). Toisiaan mentoroidulla ja auttamalla he edistävät työtyytyväisyyttä ja lisäävät työyhteisön kompetenssia (Emamzadeh Ghasemi ym. 2014, Poorman & Mastorovich 2017). Salmisen ym. (2017) mukaan sosiaali- ja terveysalalla opettajat arvostavat toisiaan.

Opettajat kokivat voivansa nostaa esille ideoita ja kokemuksia vuorovaikutustilan-

teissa. Charner-Laid ym. (2016) mukaan kollegiaalisessa vuorovaikutuksessa ei ainoastaan tuoda ideoita esille, vaan niistä myös keskustellaan kriittisesti. Tässä tutkimuksessa esiin nousi avoimuus keskinäisessä kanssakäymisessä ja Shah (2012) mukaan kollegiaalisuus lisää avoimuutta keskinäisessä kanssakäymisessä kollegoiden kesken. Lisäksi kasvatusten kohtaaminen ja toisten puolustaminen koettiin tärkeäksi kollegiaalisuuden osa-alueeksi.

Tutkimuksen tulosten perusteella kollegiaalisuus ei juurikaan eroa opettajien välillä eri oppilaitoksissa, sillä sekä ammatillisen oppilaitoksen että ammattikorkeakoulujen opettajat painottivat luottamuksellisuutta, materiaalien jakamista ja keskinäistä kohtaamista.

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus toteutettiin noudattaen tiedeyhteisön tunnustamia tutkimuseettisiä periaatteita ja toimintatapoja (TENK 2012). Jyväskylän yliopiston eettinen toimikunta antoi lausunnon tutkimuksen eettisyydestä. Tutkimuslupa myönnettiin jokaisesta kohdeorganisaatiosta. Lisäksi haastateltavilta pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen (Holloway & Galvin 2017) ja haastattelut toteutettiin sosiaali- ja terveystieteiden opettajille sopivana ajankohtana heidän määrittämässään paikassa. Tutkimuksen tuloksia on raportoitu luotettavasti ja tutkittavien henkilöllisyys on pidetty salassa (Tietosuojalaki 2018/1050). Aineistoa säilytetään kymmenen vuoden ajan (EU:n yleinen tietosuojasetus 2016/679).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden kriteereillä (Kylmä & Juvakka 2007). Uskottavuutta lisää se, että osallistujat valittiin harkinnanvaraisesti (Polit & Beck 2011) ja he ovat ilmaisseet kokemuksensa aiheesta (Thomas & Magilvy 2011). Tulosten uskottavuutta lisää suorat lainaukset aineistosta

(Polit & Beck 2011). Tutkimuksen vahvistettavuutta on lisätty tutkimuksen etenemisen tarkalla raportoinnilla (Thomas & Magilvy 2011). Refleksiivisyys on huomioitu siten, että haastattelujen edetessä vältettiin johdattelujen kysymysten esittämistä haastateltaville. Siirrettävyyttä vahvistaa se, että tutkimuksessa annettiin mahdollisimman tarkkaa tietoa osallistujista sekä tutkimusympäristöstä (Kylmä & Juvakka 2007).

Tässä tutkimuksessa on kuvattu taustatietoja osallistujista sekä tutkimuksen edustavuus. Tutkimuksen edustavuuden (n=22) voidaan katsoa olevan luotettavuutta lisäävä tekijä (Hirsjärvi & Hurme 2015) sekä myös laadultaan hyvä, sillä osallistujat olivat laajalti eri oppilaitoksista ja heidät valittiin harkinnanvaraisesti (Polit & Beck 2011). Käsikirjoitusvaiheessa on hyödynnetty SRQR-listaa tutkimuksen läpinäkyvyyden parantamiseksi. SRQR (The Standards for Reporting Qualitative Research) tarkoittaa laadullisen tutkimuksen raportointistandardeja. (O'Brien 2014.)

Johtopäätökset

Tämä tutkimus tuo lisätietoa ja uutta näkökulmaa opettajien kollegiaalisuuden käsitteeseen sosiaali- ja terveystieteiden keskinäinen kollegiaalisuus on sosiaali- ja terveystieteiden opettajien pedagogisen vapauden arvostamista, kollegoiden puolustamista konfliktitilanteissa, kollegan epäasiallisen toiminnan korjaamista fiksusti ja huomaamattomasti tilanteen niin vaatiessa. Kollegiaalisuus ilmeni myös siten, että opettajat täydentävät, auttavat ja ohjaavat toisiaan sekä kokivat kasvatusten kohtaamisen tärkeäksi. Tulevaisuudessa tarvitaan sosiaali- ja terveystieteiden opettajien kollegiaalisuuteen liittyvää tutkimusta lisää, kuten miten kollegiaalisuus ilmenee terveystieteiden opettajien opinnoissa tai miten sosiaali- ja terveystieteiden opettajien esimiehet tukevat kollegiaalisuutta.

VASTUUALUEET

Tutkimuksen suunnittelu: MK, HM-K, NB, MK, KM aineistonkeruu: MK, NB, KM aineis-

ton analysointi: MK, KM käsikirjoituksen kirjoittaminen: MK, KM käsikirjoituksen kommentointi: MK, H-MK, MM, NB, MK, MM, KM

LÄHTEET

- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta (2017/1150) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986#L5P13a>. (23.1.2019)
- Burton T. (2015) *Exploring the Impact of Teacher Collaboration on Teacher Learning and Development*. University of South Carolina.
- Charner-Laird M., Szczesiul S., Kirkpatrick CL., Watson D. & Gordon P. (2016) From Collegial Support to Critical Dialogue: Including New Teachers' Voices in Collaborative Work. *Professional Educator* **40**(2), 1–7.
- Emamzadeh Ghasemi H., Rafii F., Farahani M. & Mohammadi N. (2014) Being at peace as an important factor in acquiring teaching competency by Iranian nurse teachers: Qualitative study. *Global Journal of Health Science* **6**(3), 109–115.
- Eriksson E., Korhonen T., Merasto M. & Moisio E.L. (2015) *Sairaanhoidajan ammatillinen osaaminen. Sairaanhoidajakoulutuksen tulevaisuus –banke*. Bookwell Oy. Porvoo.
- Eskola J. & Vastamäki J. (2015) Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Valli R. & Aaltola J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. painos. PS-kustannus. Jyväskylä.
- EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI>. (3.2.2019)
- Gladman A. (2015) Team Teaching Is Not Just for Teachers! Student Perspectives on the Collaborative Classroom. *TESOL Journal* **6**(1), 130–148.
- Goddard YL., Goddard RD., & Tschannen-Moran M. (2007) A theoretical and empirical investigation of teacher collaboration for school improvement and student achievement in public elementary schools. *Teachers College Record* **109**(4), 877–896.
- Graham P. (2007) Improving teacher effectiveness through structured collaboration: A case study of a professional learning community. *Research in Middle Level Education Online* **31**(1), 1–17.
- Hellier S & Davidson L (2018) *Team teaching in Nursing Education*. The Journal of Continuing Education in Nursing **49**(4), 186–192
- Hirsjärvi S. & Hurme H. (2015) *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki. Gaudeamus.
- Holloway I. & Galvin K. (2017) *Qualitative Research in Nursing and Healthcare*. Fourth edition. Wiley Blackwell.
- Isöherranen K. (2012) Uhka vai mahdollisuus? – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos.
- Kakkonen M-L. (2016) *Esipuhe*. Teoksessa: Kakkonen M-L. (toim.) *Ammattikorkeakoulun opettajien muutoksessa*. Mikkelin ammattikorkeakoulu. D: Vapaamuotoisia julkaisuja – Free-form publications 77.
- Koch M-A. (2014) *The Relationship between Peer Coaching, Collaboration and Collegiality, Teacher Effectiveness, and Leadership*. Walden University.
- Kylmä J. & Juvakka S. (2007) *Laadullinen terveystutkimus*. Edita. Helsinki.
- Kyngäs H., Elo S., Pölkki T., Kääriäinen M. & Kanste O. (2011) Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* **23**(2), 138–148.
- Lasseter A. (2013) The effects of classroom autonomy, staff collegiality, and administrative support on teachers' job satisfaction. University of Maryland.
- Markkanen O. & Puro M. (2011) Integraatio ratkaisuna sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamistarpeisiin. Selvityshenkilöiden raportti Keski-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneselvityshankkeelle 30.4.2011. Raportteja 31. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Keski-Suomen liitto. Jyväskylä.
- Mikkonen K., Ojala T., Sjögren T., Piirainen A., Koskinen C., Koskinen M., Koivula M., Sormunen M., Saaranen T., Salminen L., Koskimäki M., Ruotsalainen H., Lähteenmäki M.L., Wallin O., Mäki-Hakola H. & Kääriäinen M. (2018) Competence areas of health science teachers – A systematic review of quantitative studies. *Nurse Education Today* **70**, 77–86.
- Ning H.K., Lee D. & Lee W.O. (2015) Relationships between teacher value orientations, collegiality, and collaboration in school professional learning communities. *Social Psychology of Education* **18**(2), 337–354.
- O'Brien B.C., Harris. I.B., Beckman T.J., Reed T.A. & Cook D.A (2014) Standards for Reporting Qualitative Research: A Synthesis of Recommendations. *Academic Medicine*. **89**(9), 1–7.
- Polit D.T. & Beck C.T. (2011) *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice*. Philadelphia. Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins.
- Poorman S.G. & Mastorovich M.L. (2017) Promoting faculty competence, satisfaction and retention: Faculty stories supporting the crucial need for mentoring when evaluating nursing students. *Teaching and Learning in Nursing* **12**, 183–190.
- Salminen L., Rinne J., Stolt M. & Leino-Kilpi H. (2017) Fairness and respect in nurse educators' work - nursing students' perceptions. *Nursing Education in Practice* **23**, 61–66.
- Santosh S. & Panda S. (2016) Sharing of Knowledge among Faculty in a Mega Open University. *Open praxis* **8**(3), 247–264.
- Shah M. (2012) The importance and benefits of teacher collegiality in schools a literature review. *Practica – Social and Behavioral Sciences* **46**, 1242–1246.

- Savonmäki P. (2007) Opettajien kollegiaalinen yhteistyö ammattikorkeakoulussa. Mikropoliittinen näkökulma opettajuuteen. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Thomas E. & Magilvy J. (2011) Qualitative Rigor or Research Validity in Qualitative Research. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing* **16**(2), 151–155.
- Tietosuojalaki. (1050/2018) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181050#Pidp446542400>. (14.1.2019)
- Tourangeau A., Saari M., Patterson E., Ferron E.M., Thomson H., Widger K. & MacMillan K. (2014) Work, work environments and other factors influencing nurse faculty intention to remain employed: A cross-sectional study. *Nurse Education Today* **34**, 940–947.
- Tuomi J. & Sarajärvi A. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- TENK (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. (14.1.2019)
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista. (2014/1129) <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141129#Pidp445822624>. (23.1.2019)
- Vangrieken K., Dochy F., Raes E. & Kyndt E. (2015) Teacher collaboration: A systematic review. *Educational Research Review* **15**, 17–40.
- Välimaa J. (2017) Yhteisiä päätöksiä vai johtajavaltaisuutta?: kollegiaalisuus yliopistojen perustana. *Niin & Näin* **24**(4), 47–51.
- World Health Organization. (2016). Nurse Educators Core Competencies. WHO Document Production Services. Geneva. Switzerland. https://www.who.int/hrh/nursing_midwifery/nurse_educator050416.pdf (11.6.20)

Miro Koskenranta, TtM, Seinäjoen veripalvelutoimisto, Kauppakatu 26, 60100 Seinäjoki, miro.koskenranta@student oulu.fi

Heli-Maria Kuivila, TtM, Hoitotieteen ja terveystieteiden tutkimusyksikkö, PL 5000, 90014 Oulun yliopisto, heli-maria.kuivila@oulu.fi

Merja Meriläinen, TtT, sairaalaylihoitaja, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, PL 21, 90029 OYS, merja.merilainen@ppshp.fi

Niko Borén, TtK, Hoitotieteen ja terveystieteiden tutkimusyksikkö, PL 5000, 90014 Oulun yliopisto, niko.boren@student oulu.fi

Maria Kääriäinen, TtT, professori, Hoitotieteen ja terveystieteiden tutkimusyksikkö, PL 5000, 90014 Oulun yliopisto, maria.kaariainen@oulu.fi

Merja Männistö, TtT, lehtori, Oulun ammattikorkeakoulu, Hoitoalat, 90220 Oulu, merja.mannisto@oamk.fi

Kristina Mikkonen, TtT, tutkijatohtori, Hoitotieteen ja terveystieteiden tutkimusyksikkö, PL 5000, 90014 Oulun yliopisto, kristina.mikkonen@oulu.fi